

Απόστολος Πιερρής

*Λακωνικά περί Ορθής Πολιτείας
και Ορθώσεως Εσφαλμένης*

24 Ιανουαρίου 2021

1/ Πρώτα μια-δυο φιλοσοφικές ρήσεις :

... ἀδύνατον ἀπὸ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ἡμαρτημένου μὴ ἀπαντᾶν εἰς τὸ τέλος κακὸν τι.

Αριστοτέλης, Πολιτικά, V, 1302a5-7

Κάτι που στήθηκε λανθασμένα μόνιμα δυσλειτουργεί αφού έχει ελαττωματική μορφή, και θα καταλήξει ΑΝΑΓΚΑΙΑ σε τραγωδία. Δεν διορθώνεται με μπαλώματα κατά την πορεία, αλλά ΜΟΝΟΝ με ξαναστήσιμο απ' αρχής. Νέα αρχή.

Και βέβαια το να δει το αρχικό λάθος δεν είναι του τυχόντος ανδρός αλλά του σοφού περί τα πολιτικά:

... ὥς τὸ ἐν ἀρχῇ γενόμενον κακὸν γινῶναι οὐ τοῦ τυχόντος ἀλλὰ τοῦ πολιτικοῦ ἀνδρός.

Πολιτικά, V, 1308a33-35

(Προς θεού δε να μην συγχέομε τον πολιτικό του Αριστοτέλη με τον νεοέλληνα πολιτικό!)

Η εσφαλμένη αρχική πράξη αλλοτριωμένης σύστασης εξηγεί και το ιστορικό παράδοξο να μην οδηγούν σε κάθαρση και επαναδόμηση το Νεοελληνικό σώμα επανειλημμένες κρίσεις, σειρά όλη επαναστάσεων, κινημάτων, πραξικοπημάτων, διχασμών και εμφυλίων. Ο ιστορικός ρόλος τέτοιων πυρετωδών οξέων εκρήξεων είναι κανονικά να θεραπεύουν την προηγούμενη νόσο του κοινωνικού όλου ώστε να μεταβεί στην φυσική κατάσταση υγείας και ρώμης. Οι συνεχείς εσωτερικές ταραχές και εξωτερικοί πόλεμοι της Αθήνας στο τέλος του 6^{ου} και στις αρχές του 5^{ου} αιώνα από τους Πεισιστρατίδες στον Περικλή, ωδήγησαν στο κλασσικό Θαύμα και την ηγεμονία. Οι φοβεροί εσωτερικοί σπαραγμοί της Ρώμης, οι διαδοχικοί σπασμοί των ένοπλων συρράξεων μεταξύ των δυνάμεων της δημιουργικής ανανέωσης και του εκμεταλλευτικού κατεστημένου,

κατηύθυναν προς την Αυγούστεια πολιτισμική Επανάσταση, την Rejuvenatio Mundi, και την μοναδική σταθερή οικουμενική αυτοκρατορία στην παγκόσμια ιστορία μέχρι τώρα. Η Ένδοξη Επανάσταση στην Αγγλία προοδοποίησε την κραταιή αυτοκρατορία στην οποία δεν δύει ο ήλιος. Η Επανάσταση και μετά ο Εμφύλιος στην Αμερική άνοιξε τον δρόμο, ώστε σε ένα ακόμη αιώνα οι ΗΠΑ να ανέλθουν στην ηγεμονική κορυφή του κόσμου.

Αντίθετα στην Ελλάδα όλες οι κρίσεις καταλήγουν στην ίδια αρχική αρρώστεια – το λάθος στήσιμο.

2/ Μετά ένα σοφό σχόλιο του Φλωρεντινού ιστορικού με την κλασσική ματιά:

«Για να επιβιώσει επί μακρόν ένας θρησκευτικός θεσμός ή ένα κράτος είναι ουσιώδες να ανανεώνεται συχνά επιστρέφοντας στις (συστατικές) αρχές του».

N. Machiavelli, *Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio*, III, 1.

(Αυτό που ΔΕΝ κάνει το νεοελληνικό κράτος, αντιθέτως συνεχώς και περισσότερο απομακρύνεται από αυτές αλλοτριούμενο. Συστατικές αρχές του Ελληνισμού είναι η πολιτισμική του ταυτότητα (η Δωρική ουσία και το θαυμαστό άνθος του κλασσικού, η Βυζαντινή Ορθοδοξία και η Δημοτική Παράδοση), και η ακαπέλωτη παλληκαριά της Επανάστασης. Το καπέλωμα του νεοελληνικού κράτους, η ιδεολογία, οι δομές και οι πρακτικές του, είναι ακριβώς το αρχέγονο Σφάλμα, το προπατορικό αμάρτημα του νεοελληνισμού – εξ ου η Πτώση.)

3/ Η κατάσταση του νεοελληνικού κράτους πριν και τώρα αντιστοιχεί εντυπωσιακά στην περιγραφή της Αθήνας περί το 600 π. Χ. από τον Σόλωνα:

ἡμετέρη δὲ πόλις κατὰ μὲν Διὸς οὐποτ' ὀλείται

αἴσαν καὶ μακάρων θεῶν φρένας ἀθανάτων·

τοίη γὰρ μέγαθυμος ἐπίσκοπος ὄβριμοπάτρη

Παλλὰς Ἀθηναίη χεῖρας ὑπερθεν ἔχει·
 αὐτοὶ δὲ φθείρουν μεγάλην πόλιν ἀφραδίῃσιν
 ἄστοι βούλονται χρήμασι πειθόμενοι,
 δήμου θ' ἡγεμόνων ἄδικος νόος, οἷσιν ἑτοῖμον
 ὕβριος ἐκ μεγάλης ἄλγεα πολλὰ παθεῖν·
 οὐ γὰρ ἐπίστανται κατέχειν κόρον οὐδὲ παρούσας
 εὐφροσύνας κοσμεῖν δαιτὸς ἐν ἡσυχίῃ,
 πλουτέουσιν δ' ἀδίκους ἔργμασι πειθόμενοι,
 οὐθ' ἱερῶν κτεάνων οὔτε τι δημοσίων
 φειδόμενοι κλέπτουσιν ἀφαρπαγῇ ἄλλοθεν ἄλλος,
 οὐδὲ φυλάσσονται σεμνὰ Δίκης θέμεθλα,
 ἥ σιγῶσα σύννοιδε τὰ γιγνόμενα πρὸ τ' ἑόντα,
 τῷ δὲ χρόνῳ πάντως ἦλθε ἀποτεισομένη.
 τοῦτ' ἤδη πάσῃ πόλει ἔρχεται ἔλκος ἄφυκτον,
 ἐς δὲ κακὴν ταχέως ἦλυθεν δουλοσύνην,
 ἥ στάσιν ἔμφυλον πόλεμον θ' εὕδοντ' ἐπεγείρει,
 ὅς πολλῶν ἐρατὴν ὤλεσεν ἡλικίην·
 ἐκ γὰρ δυσμενέων ταχέως πολυήρατον ἄστυ
 τρύχεται ἐν συνόδοις τοῖς ἀδικέουσι φίλους.

Σόλων, Fr. 3.1-22 Diehl, Gentili - Prato

Η πόλη έχει θεόθεν προστασία, αλλά οι ίδιοι οι κάτοικοι την καταστρέφουν με την άνοιά τους παραλογιζόμενοι από χρήματα, αφού τα άδικα μυαλά των ηγετών του λαού δεν λογαριάζουν τα πάθη που μέλλουν να έλθουν από την παραβίαση της θείας και κοσμικής τάξης που προκαλεί η άκοσμη και χωρίς κόρο απόλαυση της ηγεσίας τους, αλλά επιδιώκουν τον πλούτο με άδικα έργα και δεν ορρωδούν να κλέβουν

υφαρπάζοντας άλλος από εδώ και άλλος από εκεί τα ιερά και τα δημόσια κτήματα, - ούτε έχουν σέβας και δέος για τα σεμνά θεμέλια της Δίκης, η οποία ξέρει καλά τα γιγνόμενα και τα γενόμενα, και με τον καιρό θα έλθει να τα εκδικηθεί και να τα ξεπληρώσει. Αυτή η τιμωρητική επίσκεψη της Δίκης είναι η αναπόφευκτη πληγή που έρχεται σε μια τέτοια πόλη, είτε να υποδουλωθεί ή να πέσει σε εμφύλιο σπαραγμό, ξυπνώντας τον κοιμισμένο πόλεμο που οδηγεί στον όλεθρο την ερατή νεότητα. Γιατί οι έξωθεν αλλότριοι εχθροί θα τα βρουν με αυτούς που αδικούν τους ίδιους τους συμπολίτες τους, τους φυσικούς φίλους τους στην πολυαγαπημένη πατρίδα.

4/ Και πάλι ο Σόλων μέμφεται τον λαό που ανέχεται ηγετικές αναξιοκρατίες και έτσι καταντά να γίνεται δούλος των ηγετών του:

εἰ δὲ πεπόνθατε κακὰ δι' ὑμετέρεην κακότητα,

μὴ θεοῖσιν τούτων μοῖραν ἐπαμφέρετε·

αὐτοὶ γὰρ τούτους ἠϋξήσατε ρύματα δόντες,

καὶ διὰ ταῦτα κακὴν ἔσχετε δουλοσύνην.

ὑμέων δ' εἷς μὲν ἕκαστος ἀλώπεκος ἵχνεσι βαίνει,

σύμπασιν δ' ὑμῖν χαῦνος ἔνεστι νόος·

ἐς γὰρ γλῶσσαν ὀράτε καὶ εἰς ἔπη αἰμύλου ἀνδρός,

εἰς ἔργον δ' οὐδὲν γιγνόμενον βλέπετε.

Fr. 8 Diehl = 15 Gentili - Prato

Δεν φταίνει οι θεοί στην κακή σας μοίρα, αλλά σεις οι πολίτες την επισύρατε πάνω σας παρέχοντας εξουσία και ασφάλεια στους ανάξιους ηγέτες, και για αυτό γίνετε υποταχτικοί τους. Καθένας από σας έχει την πονηρία της αλεπούς, αλλά μαζί όλοι έχετε χαύνο νου, - προσέχετε πώς μιλάει και τα λόγια του πονηρού πολιτικού, αλλά δεν βλέπετε αυτά που κάνει, τα έργα του.

5/ Το καιριότατον για την επίλυση των δυσμορφιών κι δυσλειτουργιών της πολιτείας κατά Σόλωνα. Όταν γεννάται στάσις σε μια ευσταθή πολιτεία, και διαμορφώνονται δυο ισχυρές αντίθετες ροπές για ζήτημα μεγάλης σημασίας, τότε ο πολίτης δεν πρέπει από φόβο και τεμπελιά να καιροφυλακτεί την έκβαση του αγώνα, αλλά να παίρνει ενεργό θέση με την μια ή την άλλη μερίδα, ακόμη και ένοπλο. Σολώνειος νόμος λοιπόν επέβαλλε ατιμία στον ράθυμο πολίτη που επιλέγει σε τέτοιες κρίσιμες περιστάσεις την ουδετερότητα για να μην διακινδυνεύσει.

ὁρῶν δὲ [δηλ. ο Σόλων] τὴν μὲν πόλιν [δηλ. την Αθήνα] πολλάκις στασιάζουσιν, τῶν δὲ πολιτῶν ἐνίους διὰ τὴν ραθυμίαν ἀγαπῶντας τὸ αὐτόματον, νόμον ἔθηκε πρὸς αὐτοὺς ἴδιον, ὅς ἂν στασιαζούσης τῆς πόλεως μὴ θῆται τὰ ὄπλα μηδὲ μεθ' ἑτέρων, ἄτιμον εἶναι καὶ τῆς πόλεως μὴ μετέχειν.

Αριστοτέλης, *Αθηναίων Πολιτεία*, 8,5.

6/ Την ίδια περίπου εποχή στην Λέσβο συνέβαιναν έντονες πολιτικές αναταράξεις. Ο Αλκαίος εκφράζει απροκάλυπτα την πολιτική του «στάση» (ισχυρή θέση και δράση) στην έξοχη ποίησή του. «Εσθλός» ο ίδιος προμαχεί του λαού απέναντι σε ηγέτες που ισχυροποιούν την πολιτική εξουσία πιστεύοντας ή καμώνοντας ότι γνωρίζουν το καλό της πόλης. Η σοφία του ποιητή αντιπαρατίθεται ακόμη και στην μήτι του στοχαστή. Περιλούζει τον Πιττακό με σκωπτικά και περιφρονητικά επίθετα:

τοῦτον (=Πιττακόν) Ἀλκαῖος σαρᾶποδα καὶ σάραπον ἀποκαλεῖ διὰ τὸ πλατύπουν εἶναι καὶ ἐπισύρειν τῷ πόδε, χειροπόδην δὲ διὰ τὰς ἐν τοῖς ποσὶν ραγάδας, ἃς χειράδας ἐκάλουν, γαύρηκα δὲ ὡς εἰκῇ γαυριῶντα, φύσκωνα δὲ καὶ γάστρωνα ὅτι παχὺς ἦν, ἀλλὰ μὲν καὶ ζοφοδορπίδαν ὡς ἄλυχνον, ἀγάσυρτον δὲ ὡς ἐπισεσυρμένον καὶ ρυπαρόν.

Αλκαίος, Test. 429 Voigt = Z 106 Lobel - Page

Ο Πιττακός, από τους Σοφούς της εποχής, ανεδείχθη Αισυμνήτης στην Μυτιλήνη, (ο της ορθής μοιρασιάς, κατά αίσαν), αν και ταπεινής καταγωγής και άσχημος, ήτοι “δειλός” κατά την αρχαϊκή αξιολογία, το αντίθετο του εσθλού. Η κάθετη πολιτική αντιπαράθεση ήταν, όπως πάντα είναι κατά βάθος, πολιτισμική.

7/ Για τον άλλο μεγάλο αντίπαλο της “στάσης” του Αλκαίου, τον Μυρσίλο, ο ποιητής εκρήγνυται σε άγρια χαρά, έξοχα δοσμένη ποιητικά, με τα νέα της δολοφονίας του πολιτικού ηγέτη:

νῦν χρὴ μεθύσθην καὶ τινα πρὸς βίαν

πώνην, ἐπεὶ δὴ κάτθανε Μύρσιλος

Fr. 332 Voigt = 39 Diehl = Z8 Lobel - Page

Τώρα πρέπει να μεθύσει και με το στανιό ακόμα κανείς να πίνει, μια και πέθανε ο Μυρσίλος.

8/ Ο Αλκαίος βαθυστόχαστα αντιμετωπίζει την γενικευμένη κρίση της πόλης του στα Στασιωτικά του ποιήματα, ως αποφασιστικά ενεργός διακεκριμένος πολίτης με το κύρος της υψηλής τέχνης. Σε ένα από τα ποιό περρίσκεπτα και ενδόμυχα δημιουργήματά του για την θεόθεν σταλμένη κακή τύχη της Μυτιλήνης τότε και του βαρυπενθούς λαού, προτείνει μια δημόσια λιτανεία, και καταλήγει με μια συγκινητική επίκληση στον Δία η οποία τρέπεται σε κατάρα για τους πολιτικούς ηγέτες που προκαλούν την φθορά των αρίστων και τον πόνο του δήμου.

[φρόντιδες μ' ἔχον] αὖ καὶ διανοΐα[ι],

[τί χρὴ λοῖπον ἄνυσ]σαι χρόνον, ὦ πά[ι].

...

[καὶ κε τάνδ' ἀπυδέξαι]το δέησ[ιν εὖ]

[Ζεῦς· δι' ἀστερόπα]ς γὰρ τάδε σα[μάνει],

[ὥς πάλιν ποτὰ κο]ῦφος μακάρων σδύγος]

[δάμωι (ἔ)σται τὸ] πάροιθεν βαρυω[δύνωι].

[νῦν δ' ἔγω Δίι τό]σσουτον ἐπεύ[χο]μαι·

[μήκετι προσίδ]εσθ' ἀελίω φάος

[ἀράτων τινὰ τῶ]ν γε Κλεανακτίδαν

[ἢ τῶν Ὑρραδίων] ἢ ῥχεανακτίδαν,
 [καὶ Σώτηρι τότε αὖ]τον μελιαδ[έο]ς
 [σπειῖσαι μ', ὥς βίοτον Μύρσι]λος ὦλ[εσεν].

Fr. 35.a1-2; b1-15 Diehl (οἱ πάπυροι εἶναι εφθαρμένοι σχεδόν κατὰ το
 ἡμῖς, αναγράφω την ιδιοφυή αποκατάσταση του H. Diels).

Στην απόδοση του Λεκατσά, με λίγες μετατροπές:

Εγνοiez με πήραν πάλι και σκοτούρες,
 τι πρέπει πια τον άλλο τον καιρό να κάμω που μου μένει παλληκάρι μου.
 ...

Κι έτσι μακάρι τούτη μου την δέηση να καλοδεχτεί
 ο Δίας: με μια αστραπή, που λες, να δώσει ένα σημείο,
 πως πάλι κάποτε ελαφρύς των μακαρίων ο ζυγός της θέλησης
 θα είναι για τον λαό, τον πριν βαρειοβασανισμένο.
 Μα τούτη την στιγμή, μονάχα αυτήν την δέηση έχω του Δία να κάνω:
 να μην αντικρύσει πια ποτέ του ήλιου το φως
 κανείς από τους κατάρατους τους Κλεανακτίδες,
 κανείς από το σόι του Ὑρρα, κανείς από τους Αρχαιανακτίδες –
 και στον Σωτήρα τότε εγώ ό ίδιος μ' ολόγλυκο κρασί
 να κάμω σπονδή, πώγινε να χάσει την ζωή ο Μύρσιλος.

9/ Για τον λειψό ηγέτη ενός λαού και την συμφορά που θα προκαλέσει,
 ασχέτως των ικανοτήτων και προθέσεων του και σχεδιασμών, μίλησε ο
 Απόλλων στον περίφημο χρησμό για την Σπάρτη, ο οποίος
 πραγματώθηκε μέχρι λεπτομερειών στο πρόσωπο του Αγησίλαου:

φράζεο δή, Σπάρτη, καίπερ μέγалаυχος ἐοῦσα,

μη σέθεν ἀρτίποδος βλάστη χολή βασιλεία.

δηρὸν γὰρ μόχθοι σε κατασχέσουσιν ἄελπτοι,

φθερσιβρότου τ' ἐπὶ κῦμα κυκνόμενον θανάτου.

No. 112 Parke – Wormell

Πρόσεχε πολυδόξαστη υπερήφανη Σπάρτη, μήπως ενώ εσύ και ο πολίτης σου είστε τέλειοι στην μορφή του σώματος και του πνεύματος, σου βγεί άρχοντας ατελής και παραμορφωμένος. Γιατί τότε θα σε αρπάξουν ανέλπιστα πάθη και θα σε κατακλύσει το κύμα του φθοροποιού θανάτου.

Ο Αγησίλαος, κακόσχημος, μικρόσωμος και χωλός, σπουδαίος κατά τα άλλα (!) στον λογικό υπολογισμό, παρέλαβε την Σπάρτη θριαμβεύτρια του διπολικού αγώνα προς την κραταιά Αθηναϊκή πολιτική, ναυτική, οικονομική ΚΑΙ πολιτισμική αυτοκρατορία, και την παρέδωσε μέσα σε μια γενιά την ταπεινωμένη ηττημένη των Θηβών, συντετριμμένη στην Απολλώνεια ακριβώς δική της Δωρική ερωτική παιδιά του ρωμαλέου κάλλους της ύπαρξης. Η Σπάρτη του «τέλους» νίκησε την Αθήνα της σοφίας, δελεάστηκε από αυτό που νίκησε, και έχασε από αυτό που ξέχασε, από τον Απόλλωνα που πήγε στην Θήβα.

10/ Και τελειώνοντας με την αρχή του Ελληνισμού, τον μόνον άνακτα της Ελληνικής αγέλης, να τί παραδίδεται ότι έχρησε η Πυθία στον Λυκούργο, όταν ρωτούσε στους Δελφούς για την πολιτεία που θα έπρεπε να δώσει στην Σπάρτη για να διαρκέσει μακαριστά:

εἰσὶν ὁδοὶ δύο πλεῖστον ἀπ' ἀλλήλων ἀπέχουσαι,

ἢ μὲν ἐλευθερίας ἐς τίμιον οἶκον ἄγουσα,

ἢ δ' ἐπὶ δουλείας φυκτὸν δόμον ἡμερίοισι.

καὶ τὴν μὲν διὰ τ' ἀνδροσύνης ἐρατῆς θ' ὁμονοίας

ἔσι περᾶν, ἣν δὴ λαοῖς ἡγείσθε κέλευθον·

τὴν δὲ διὰ στυγερῆς ἔριδος καὶ ἀνάλκιδος ἄτης

εἰσαφικάνουσαν, τὴν δὴ πεφύλαξο μάλιστα.

No. 218 Parke - Wormell

Η ελευθερία θέλει την ακμή της ανδρείας, την τελειότητα της ανδρότητας, τον εσθλό που είναι γενναίος και αλύγιστος ακριβώς επειδή έχει καλώς («στώμεν καλώς»), και την ερατή ομόνοια, τον ίδιο τρόπο που συνίσταται στην πολιτισμική ταυτότητα του λαού των Ομοίων, ενώ εμπεριέχει το αγωνιστικό ιδεώδες που κάνει τον καθένα να θέλει να φθάσει στο έσχατο των δυνατοτήτων του.

Αντιθέτως ο εσμός των φοβισμένων ανθρώπων, των δειλών, και λάθη κάνει για το τι συνιστά το καλό και την ωφέλειά του (άναλκισ άτη, η στραβομάρα, άτη, που στέλνει ο θεός για τον άνθρωπο και την κοινωνία που δεν φλέγεται να φθάσει και επιτύχει αυτό που ήταν να είναι από την φύση και τον θεό, χαρακτηρίζει τον δειλό, που είναι ο ατελής και αδύναμος). Σε αυτό το πεδίο αναπτύσσεται και η κακόμοιρη εριστική διάθεση, ατομική και συλλογική, στην θέση του αγωνιστικού ιδεώδους, η κακή έρις του Ησιόδου στην θέση της αγαθής που προσδιορίζει.

Αυτό ακριβώς έκανε ο Λυκούργος στην Σπάρτη, και η πόλη έγινε ο άξονας της ιστορίας και η αρχή και ουσία του κλασσικού θαύματος.

11/ Και επιλεγόμενο.

Ακόμη και η δύναμη και η δόξα της Αθήνας αποδίδεται από τον ηγέτη της εποχής του Θαύματος στον τρόπο ζωής και την πολιτεία της πόλης, - με έμφαση στον τρόπο μάλλον παρά στους θεσμούς: **καὶ μὴ μετὰ νόμων τὸ πλέον ἢ τρόπων** ενεργούμε και διακινδυνεύουμε. Και αρχίζει στον μεγάλο λόγο του που μετέτρεψε τον επικήδειο σε ύμνο της Αθήνας με τον χαρακτηρισμό της πολιτείας και του χαρακτήρα του βίου:

Χρώμεθα γὰρ πολιτεία οὐ ζηλούση τοὺς τῶν πέλας νόμους, παράδειγμα δὲ μᾶλλον αὐτοὶ ὄντες τινὶ ἢ μιμούμενοι ἑτέρους. καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους ἄλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία κέκληται, μέτεστι δὲ κατὰ μὲν τοὺς νόμους πρὸς τὰ ἴδια διάφορα πᾶσι τὸ ἴσον, κατὰ δὲ τὴν ἀξίωσιν, ὡς ἕκαστος ἔν τῳ εὐδοκιμεῖ, οὐκ ἀπὸ μέρους τὸ πλέον ἐς τὰ κοινὰ ἢ ἀπ' ἀρετῆς προτιμᾶται, οὐδ' αὖ κατὰ πενίαν, ἔχων δὲ τι ἀγαθὸν δρᾶσαι τὴν πόλιν, ἀξιώματος ἀφανεία κεκῶλυνται. ἐλευθέρως δὲ τὰ τε πρὸς τὸ κοινὸν πολιτεύομεν καὶ ἐς τὴν πρὸς ἀλλήλους τῶν καθ' ἡμέραν ἐπιτηδευμάτων

ὑποψίαν, οὐ δι' ὀργῆς τὸν πέλας, εἰ καθ' ἡδονὴν τι δρᾷ, ἔχοντες, οὐδὲ ἄζημίους μέν, λυπηράς δὲ τῇ ὄψει ἀχθηδόνας προστιθέμενοι.

Θουκυδίδης, II, 37

Πρώτον, δεν βρίσκουμε ζηλευτούς τους νόμους των άλλων, ούτε το σύστημά μας μιμείται άλλων τα θεμελιώδη οργανωτικά σχήματα. Αντιθέτως είμαστε παράδειγμα για τις άλλες κοινωνίες.

Δεύτερον, το όνομα της πολιτείας μας είναι δημοκρατία, γιατί συγκατοικούμε στην ίδια πόλη και συμπολιτευόμαστε με αναφορά όχι σε ολίγους αλλά στους περισσότερους. Αυτό απλά και μόνον.

[Ο Περικλής δεν μιλάει καν για την Εκκλησία του Δήμου ως σύναξη του αποφασίζοντος λαού. Ξέρει ότι δεν φθάνει η τήρηση μιας διαδικασίας για την πραγμάτωση μιας αυθεντικά αυτοπροσδιοριζόμενης κοινωνίας πολιτών με υπέρτατη κυριαρχία. Ο θεσμός μπορεί να παραχαραχθεί, ακόμη και αν μένει τυπικά ο ίδιος, αν φύγει το πνεύμα που δίνει την μορφή της ουσίας του. Όπως δεν θα διεννοείτο ο Περικλής, ούτε θα τολμούσε, να πει ότι η Δημοκρατία συνίσταται πρωτίστως στην διενέργεια τακτών εκλογών. Γιατί το νόημα της μεθόδου αυτής διακρίβωσης της λαϊκής βούλησης μπορεί να φαλκιδευθεί με την συνολική ακαταλληλότητα των εναλλακτικών θέσεων και τον έλεγχο της οργάνωσης των υποψηφιοτήτων, με την ποδηγετούμενη πληροφόρηση και γνωμολογία, και ακόμη με την κατ' ευθείαν νόθευση της ψηφοφορίας στον τρόπο διεξαγωγής της και στην έγκυρη καταμέτρηση του αποτελέσματός της, ιδίως σε πλαίσιο ψηφιακού υπερκαθορισμού. Το τελευταίο το είδαμε να διαπράττεται σε αυτήν τη ηγεμονική δύναμη του κόσμου τώρα πρόσφατα. – Είπα και δεν θα τολμούσε ο ηγέτης να προσπαθήσει να παραπλανήσει τότε τον λαό με τέτοιες φιοριτούρες. Γιατί ο πολίτης τότε παρακολουθούσε Αισχύλο και Σοφοκλή για εορτή, έβλεπε Φειδία και Αλκαμένη στα θεία αφιερώματα και στην δοξολογία του κάλλους και εβίωνε την δημιουργία του Ικτίνου στο μεγαλείο του Παρθενώνα στην Ακρόπολη].

Τρίτον, η ουσία του πολιτειακού συστήματός μας συνίσταται σε τρεις θεμελιώδεις αρχές.

(α) **Ισονομία** στις ιδιωτικές υποθέσεις, ανεξάρτητα από το status, την επιφάνεια ή την εξουσία καθενός.

(β) **Αξιοκρατία** στα δημόσια πράγματα σύμφωνα με την αριστεία εκάστου σε κάθε ρόλο. Καθένας έχει δημόσιο ρόλο κατά την διακεκριμένη ικανότητα (αρετή) του. Ο ρόλος έχει σχέση με το αξιολογικό κύρος και όχι με την εξουσία. Οι άρχοντες στην Αθήνα ορίζονταν με κλήρο. Για αυτό στα κοινά αποφασιστικό ρόλο έχουν όχι οι περιοδικώς εναλλασσόμενες αρχές, αλλά οι άξιοι σε κάθε συγκεκριμένο θέμα που συζητείται. Ούτε υποτιμάται κάποιος ικανός στην δημόσια προσφορά αν είναι μικρής επιφάνειας ή καταγωγής και αφανής κατά τα άλλα.

Και (γ) **Ελευθερία** τόσο στην πολιτική όσο και στην ιδιωτική δράση, τόσο εδραιωμένη και βαθειά, ώστε να μην οργιζόμαστε με την διαφορετική άποψη και πράξη το άλλου πολίτη, ούτε να τον καταδιώκουμε για αυτήν, ούτε καν να τον απαξιώνουμε και περιθωριοποιούμε.

12/ Για την άριστη Μορφή της πολιτείας κατά το Δωρικό πνεύμα στην Σπάρτη (όπου εδράζεται και η θεωρία του βέλτιστου μεικτού πολιτεύματος), έχω γράψει πολλά και αναλυτικά. Επαναλαμβάνω εδώ για αναφορά την Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου – το βραχύτερο και μεστότερο συνταγματικό κείμενο. Για ερμηνεία και σημασία παραπέμπω στις σχετικές μελέτες μου.

Διὸς Σελλανίου καὶ Αθανᾶς Σελλανίας ἱερὸν ἰδρυσάμενον, φυλὰς φυλάξαντα καὶ ὠβὰς ὠβάξαντα, τριάκοντα γερουσίαν σὺν ἀρχαγέταις καταστήσαντα, ὥραις ἐξ ὥρᾶν ἀπελλάζειν μεταξὺ Βαβύκας τε καὶ Κνακιῶνος, οὕτως εἰσφέρειν τε καὶ ἀφίστασθαι· δαμωδᾶν δ' ἀναγορίαν ἤμεν καὶ κράτος.